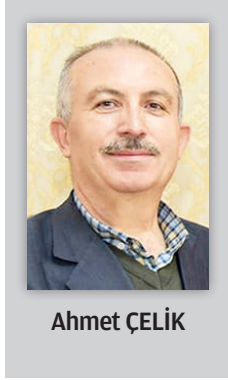

Milli Mücadele Döneminde KONYALI KADINLARIN MİTINGİ

Millî Mücadele Dönemi'nde Konya'da 15 Mayıs 1919 İzmir'in işgalinden İstanbul'un resmen işgali sonrasına kadar (22 Mart 1920) birçok miting yapılmış ve milli iradenin oluşmasında önemli fonksiyon ifa etmiştir. Bu mitinglerin yapılmasına Mondros Mütarekesi'nden sonra memleketin haksız yere işgal edilmesi, İzmir ve çevresinin Yunanlar tarafından işgali ve yaptıkları mezâlim, Adana ve çevresindeki Fransız işgal bölgesinde Ermenilerce yapılan mezâlim, Konya'da İtalyan işgalinin devam etmesi ve İtalyanların Konya'da Milli Mücadeleye destek veren Öğüd gazetesini kapatmaları, Konya Valisi Cemal Bey'in Milli Mücadele aleyhindeki faaliyetleri, Konya'daki azınlıkların faaliyetleri, İstan-

Ahmet ÇELİK

bul'un İngilizler tarafından resmen işgali ve Mebusan Meclisi'ni kapatmaları bu mitinglere sebep olmuştur.⁽²⁾

Bu mitinglerden birisi de **8 Kânunusani / Ocak 1336/1920**'de Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Konya Şubesi'nin başkanlığında **Şerafeddin Camii önünde** yapılan mitingdir.⁽³⁾

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Konya Şubesi 24 Kânunuevvel / Aralık 1335/1919'da **Konya Dârümuallimât** (Kız Öğretmen) Mektebi'nde yapılan bir toplantıyla kurulmuştur. Cemiyetin Şube Başkanlığına Mevlevi Dergâhı Postişini Abdülhalim Çelebi Efendi'nin eşi **Kevser Hanım**, baş-

(1) KTO Karatay Üniversitesi, Tarih Bölümü YL Öğrencisi, celikahmet66@gmail.com, ORCID: orcid.org/0000-0001-8930-784X

(2) Ömer Akdağ, "İstiklal Savaşı'nın İlk Safhasında Mitingler", *Türkler Ansiklopedisi*, (Editör: Kemal Çiçek), c.XV, Ankara, 2002, s.745-756; Ömer Akdağ, *Milli Mücadele Tarihi*, Konya, 2019, s.135-146;

(3) Cemal, Güven, "Millî Mücadele Döneminde Konya Mitingleri", *İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi-Konya Kitabı V, Özel Sayı*, Konya, 2002, s.251-269.

Aliye Hanım

Karahafızade Mustafa eşi Aliye Hanım

Tahir Paşa Kızı Şerife Hanım

kan yardımcılığına ise Tahir Paşa'nın eşi **Şerife Emin Hanım** seçilmiştir.⁽⁴⁾

Konya'da şubenin teşekkül ettiği, genel merkezin bulunduğu Sivas'a 5 Mart 1336/1920 tarihli şu yazı ile bildirilmiştir:

“Sivas'ta Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Merkez-i Umumi-i Muhteremesine
Muazzez Hanımefendiler!

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin Sivas'ta teşekkül ettiğine dair alınan nizamname mucibince Konya merkez kasabasında mevcut eşraf ve mütehayyızan ailesi Dârümuallimât'ta 24 Kânunuevvel 1335'te (24 Aralık 1919) içtima edip melfûf cetvelde esamisi muharrer hanımefendiler intihap edildiğini (seçildiğini) arz eyler, tasdik ve iş'arına müsaade buyurmaları ricasıyla tecdid-i ihtiram ve meveddet olunur Hanımefendiler. 5 Mart 1336/1920.

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Konya Heyet-i Merkeziyesi"⁽⁵⁾

Cemiyetin Konya Şubesi Merkez Heyeti 4 Kânunusani/Ocak 1336/1920 tarihinde bir toplantı yaparak 8 Kânunusani/Ocak 1336/1920 Perşembe günü öğle namazından sonra İzmir şehitlerinin ruhlarına ithaf edilmek üzere Konya Şerafeddin Camii'nde bir mevlit okutulmasını kararlaştırılmış ve davetiyeler basın yolu ile ilân

(4) Ahmet Atalay, *Milli Mücadelede Konya Kuvâ-yı Milliyecileri (İlk Meclise Girenler)*, Konya 1997, 1/168; Mehmet Şahingöz, "Milli Mücadelede Protesto ve Mitingler", *Türkler Ansiklopedisi*, (Editör: Kemal Çiçek), Ankara, 2002, /XV/726-745.

(5) Bekir Sıtkı Baykal, *Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti*, Ankara, 1986, s.68.

edilmiştir.

Abdülhalim Çelebi Efen- di'nin eşi Kevser Hanım başkanlık ettiği Şerafeddin Camii'nde okutulan bu mevlide beş binden fazla Konyalı hanımefendi katıldı. Mevlid sonrasında yayın- lanan bildiride Avrupa'nın Türkiye hakkında hazırladığı planlar şiddetle protesto edilerek, müstakil (bağım- sız) ve hür bir Türkiye iste- mişlerdir.⁽⁶⁾

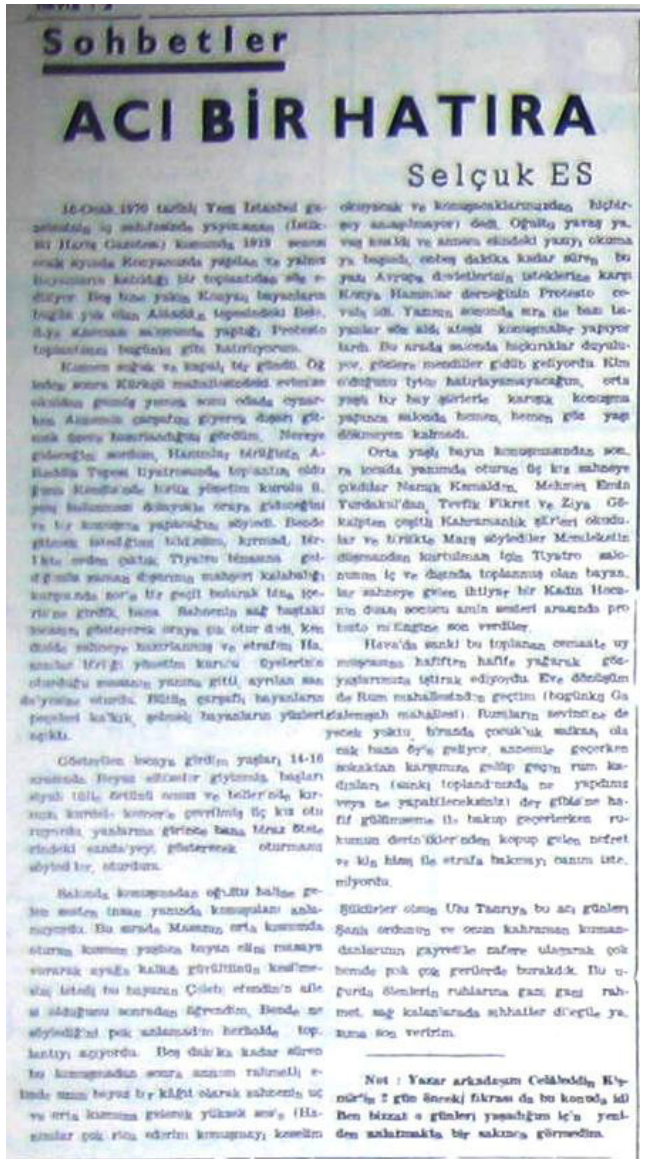
Ulusal basından İfham gazetesinin - Konya Öğüt gazetesinden naklen - verdi- ği habere göre Şerafeddin Camii'ndeki mevlid ve son- rasındaki toplantı şu şekilde olmuştur:

“Konya hanımları 8 Kâ- nunusani/Ocak 1336/1920 Perşembe günü erkenden her taraftan Şerafeddin Camii'ne gelmeye başlamışlar ve bir müddet sonra bütün cami hınca hınç dolmuştur.

Alaturka saat sekizde, sancak ve şallarla süslenmiş kürsüde Mevlânâ Dergâhı imamı tarafından Mevlid-i Ne- bevi okunmağa başladı. Hanım- lar başlarını eğdiler, hüzün ve elemle dolu, yaşaran gözlerini sabit bir noktaya dikmiş mevlid dinliyorlardı. Sessizlik ve ha- reketsizlikten cami bomboş gi- biydi.

Dârülmualimât (Kız Öğret- men Okulu) hanımlarıyla (öğ- rencileriyle) birkaç küçük rüşti- ye (ortaokul) talebesi salavat ve selam okuyor, Anadolu Kadın-

(6) İfham, 14 Kânunusani 1336/Ocak 1920, sy.165. (bak. Ek I)

Yeni Konya 24 Ocak 1920

ları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Konya Şubesi azaları (üyeleri) ve Dârülmualimât (Kız Öğ- retmen Okulu) hanımları (öğ- rencileri) ellerinde tütsülük- lerle etrafa gözlemleri dağıtarak iştirak ediyorlardı.

Bir müddet sonra Mevlit sona ererken hanımlar, ay yıldı- zlı, üzerleri, “İzmir Şehitleri İçin Fatiha” yazılı renkli külâhlar içinde şekerler dağıt- tılar.

Mevlit sona erdikten son-

قونیه خانلار نینگ اجتماعی

بجانبه كوفي اوكان بائىدىن سوكراتقا ايرىم ازمير شهيدلىك ارواحنه تحاف ايدىك اوزره شرقى اقماع شىرىندىمولىدۇ ئىبۇي اوفوتىلردىر براق كون اول دەوت ايدىن قونيه خانلىرى ايركەنن هر طرفدن جالمىرىغا كلكن باشلامىش دىرىدىن سوكرات بوتون جاع ئىنجاغىچ دەلدىر . سات كىزده سىناق وشاقارلە سىز كىسىدە دوكانە مولانا نامى مۇزىقەن مولود ئىبۇي اوفوتىغا باشلاى . خانلر باشلىرىن اكلەر ، حزن الله دولو ، باشلاران كوزلىرى ئىت بر قىطپە دىكىش دىكلورولدى . سوكرات او حركىزىلدىن جاع بوم بوش كى ابدى دارالعلمائى خانلىرى براق كوچوك رىتىدە طابىسى سادات وسلام اوقويور . دوتك اعضالى ودارالمائى خانلىق ارئەدە بخوردانلر اطرائىقنى ائىن ئىتور وىتورقونىزىن بورورولدى . رىدىن سوكرات اولود ختاهە ايرىك خانلر كى يىك بىزلى ، اوزدلى ازمير شىزلى ايجون قانەك ايازىل دىكلى كولاهلر اچىدە شىكرى طابىقىدىلر .

آرئى مولود ختاهە ايرىش ، بوتون تورك وسلمان آنا وھىرىلرلى الرى اچىش تورك وسلامك سلاتنى ايجون يالورىشلر . كوز باشلىرى دوكانە شىيدىلى آكلەر وودولرئە قانەك تحاف اچقىلردىر .

بوسىدە دارالعلمائى مەدرىسى خان ائىدى چاھتە ختاپا ! بوكون وودولرئە قانەك تحاف ايتىكلىرى شىيدىلر وسىلە سىبە تىلر كلك امانىدىن بىر يوزكلىك وسلاملك چىكىشلىرى ، ائىساقە جىسىز بوە تحاف اشغالە آلان يرلردن ازمير اوكانە ياپىلان ولان دوام ابدى نامى چىكە ائىش ووخالار . دىھافىلە ئىجىل ابدىلىك ائكان اولمىبى ودىش مظلەنلر چاقىرق فورولايىن زوالى قىدىملىرىك حال بىرلانى آسلاقتىدەر .

بوئىن بو آئىقىق حىمايە ئىجىل ابدىمىن خانلر ھب بردن يارىم ائىكە طوبلاق ائىستەشلىرىدە دوتكە اعضامى مۇزىقە بوئىشك باشقە بوكونە تاخىرى تىسىپ ابدىلىشدر . حال قىلپالە اولان خانلر بوچايلىق بروسو ابدىلى وھىزىلىكى برآن اول استىلال وھرىت قاووتە بىلەن سىزى تامين ابدىلىك عادل بر سلج ايجون مەنى دولرئە سراجىت ابدىلى زوقى دىرمان و آئىدەك مۇراناك اتئاق آرا ائىلە استانبولدىكى ئىتار واسطە سىبە صلح توغرىسانتە تودىع ابدىلك اوزرە ئونىدەكى وگىلەر وىلىنى قرارلاشقىر .

مىشلردىر . بوكون شىرف الدىن جاع شىرىندە طوبلاقان ۵۰۰۰۰ سى . جاجوز قونيه خانلىرى ائخا ائىكلىرى

مقررات آئىتەك وساملك ھىلەرلە صلح توغرىسانتە ابلاغى استىمالە كىب شىرف ايلرر : مئانكەك امانىدىن بوكونە قدر تحاف اشغالە آلان اقسام وىلندە وياغىسە ائىكە وازىرىدە نىلەزىك مەروض قالىقنى چاقوزات وياغىدەنماترا واولرزدە شىبە اولان قەرمانلىرىك ارواحنه قانەك تحاف ايدىر كى تىكرار ، كوز باشلىرى دوكانە بو ائىكلىرىك ولائىزدە تورك وسلاملك دوچار اولدىلر سادات وھىتەرە مەنى آوروياك دەھا زىادە سكوت ائىھەستى وھىرلردىن بىر حر وسىتل باشامش برمات اولوقى حىتقىلە آوروياك ھىدائىدىن بوچە آقى خىسوساتى استىمال ايلرر : بىرچوق كوچاك مۇزە قىم خىزى وىرلىرىك آنى بچى مەردن فىلە بر زمان حر وسىتل باشامش بوچوك بر ملك عزت نىسى ، حىتقى رىجىدە ابدەك ھىرھانىك برقرارىن توق ابدىلى رىجا ائىلە ارئامىدەك غىر سىللىل حوقوق كىدى حوقوق قدر حىم وھىتەرە ھىلەكلىك مۇزىقە ائىلىك حوقوق باھەسىلە حاكىت وھىت مەلە سىزى ائىلە ائىچىك ائىكلى قول ابدىمى چىكىزى و تورك وساملاھە مسكون حرىدن اوياكى حدود داخلىدە مقر خلافت وپىقنى تحت استانبول اولوق اوزرە بر (مستقل وھرىتوروك) كىقە سىنى وىلدىن برىلىدىلرئەك حرقىا تىلپىقنى تامين ائىقن ھىرھانىك برىساك مەدرىلىك مەلوب ابدەمىدىكى برماتە قول ائىتدىرلىسى امكان اولدىنىق ائىعاد بوسلى وسامسا چاھك حرىت وسلاقنى ايجون اوغرىشا تارك مظلوم واپىل برىلى سيات وچاھتەك صونىلە حق وە اللە غاىبەتە واسطە ارلە چىلدىن امن اولوق ائىسە . دىكىزى عرض ايلرر . بوقرانلە مەنى اووروا مئىزى وسار ائىجاب ابدىن برزە كوئىدەك ايجوندىن كىكلك برھىت ائىخاب ابدىلىشدر .

بىدە بىچىزادە مرحوم طابىقنىشاكر : سى ھوا خانم ائىدى دراكك تشكىلدەك مەصدى ائىضاح ائىش وھىتەرئە ائىجاب ابدىن حاضرئە دراكك نائە تشكىر ائىدكەن سوكرات چاھت جاع شىرىندىن چاقىرق حكومت بىدەنى وسراى جادە سنى تەئىب ابدىك قىوباسى اوكدە داغابىشدر .

منتخب ھىت اصرقا حكومتە قەدىم ابدىلك اوزرە وىزىلكى قرانامەنى ميسن قوشان جەھ كوفى اساسا استانبولە كىدە بىكلرىن ائىلان كوئورۇدە بىكلرىنى قوقالغادە ائىنقائە بىان و ائىلان قومانماتى خانلر بىزى حرمت وئىزا كىلە قارشىلاھىق بوھىسودە ائىچلارى جوادى بىلدىرە بىكلرىنى وعد بوويوشلردىر . فرانسز قومانماتى دائىرلەند اولدىلرئەن موى الپە جەھ كوفى وىرلىشدر . قرانامە سورق استانبول وولايىت غىزىلە بالەموم آناطلىق مەدافە وطن قاندىلر جىمىزنى شىعائە كوئىدلىشدر . «اوكونە»

tihalar ithaf ettikleri şehitler vesilesiyle Mondros Mütarekesi'nin imzasından beri Türkler'in ve İslamların çektiklerinden, bilhassa haksız yere işgale alınan yerlerden İzmir ve Adana'da yapılan ve alenen devam eden mezalimden, düşman mezaliminden kaçarak kurtulabilen zavallı kardeşlerimizin üzüntülü hallerinden bahsederek artık bu hallere daha azla tahammül edebilmekle imkânı olmadığını söylemiştir.

Bu acıklı hakikatlere tahammül edemeyen hanımlar hep birden yardım etmek, iane/bağış toplamak istemişler de Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Konya Şubesi azaları tarafından, bu işin başka bir güne ertelenmesi uygun görülmemiştir.

Galeyân halinde olan hanımlar bu faciaların protesto edilmesini ve her millet gibi bir an evvel istiklâl ve hürriyete kavuşabilmemizi temin edecek adil bir sulh için medenî devletlere müracaat edilmesini istediler.

Aşağıda verdiğimiz protesto beyanamesini ittifakla kabul ederek, İstanbul'daki İtilaf Devletleri temsilcilikleri vasıtasıyla Paris Sulh Konferansı'na gönderilmek üzere Konya'daki İtilaf Devletleri temsilciliklerine verilmesini kararlaştırdılar.

Bu protesto beyanamesini Avrupa mümessilleri ve sair icap eden yerlere göndermek için beş kişilik bir heyet

Konyalı Hanımların Mitingi (İfham, 14 Kânunusani 1336/1920)

İfham gazetesi Konya Mitingi haberi

ra, bütün Türk ve Müslüman ana ve hemşireleri ellerini açtılar. Türk ve İslâm'ın selâmeti için yalvardılar. Gözyaşları dökerek şehitleri andılar ve ruhlarına Fatihalar ithaf ettiler.

Bu sırada Dârülmualimât (Kız Öğretmen Okulu) müdiresi Makbule Hanım, cemaate hitaben, bugün ruhlarına Fa-

Sultanahmet Mitingi

seçildi.

Sonra merhum Tahir Paşa'nın kızı **Havva Hanım**⁽⁷⁾, Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Konya Şubesi'nin kurulmasındaki maksadı izah etti ve davetlerine icabet edenlere Cemiyet namına teşekkür ettikten sonra cemaat camiden çıkarak Hükümet Meydanı ve Saray Caddesi'ni takip ederek Kapı Camii önünde dağıldılar.”⁽⁸⁾

Hazırlanan protesto beyannamesi Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Konya Şubesi İkinci Başkanı **Şerife Emin**, aza **Zehra Aliye** ve kâtime **Havva Hanımlar** vasıtasıyla İtilaf Devletleri'nin Konya'da bulunan kumandanlıklarına verildi.

- İngiliz kumandanı, tabiatları gereği biraz soğuk kar-

şılmış,

- Amerikalı Kushman Cuma günü esasen İstanbul'a gideceğinden hükümetine bu protestonameyi bizzat göndereceğini iltifatla beyan etmiş,

- İtalyan kumandanı hanımlar heyetini hürmet ve nezaketle karşılayarak bu hususta alacakları cevabı da bildireceklerini vadetmişti.

- Fransız kumandanı dairelerinde olmadıklarından kendisine Cuma günü verilmiş ve bilhassa Fransız kumandanı da Amerikalı Kushman ve İtalyan kumandanı gibi fevkalâde hürmet ve iltifat etmiş, hatta resmî surette kabul ederek hakkımızı tasdik ettikleri ve alacakları cevabı da tebliğ edeceğini söylemişti.

Ayrıca Konya Valiliğine ve Kolordu kumandanlıklarına birer sureti gönderilen bu protesto beyannamesi, İstanbul'da neşredilen yerli ve yabancı matbuatıyla vilâyet gazetelerine de birer nüshası posta ile gönderilmiştir.⁽⁹⁾

Konya'da 12. Kolordu Ku-

(7) *Havva Hanım*, Tahir Paşa'nın küçük kızıdır. 17 Haziran 1921'de genç yaşında vefat etmiş ve Üçler Mezarlığına defnedilmiştir. Mezar taşında: "Ruhuna Fatih. Konya eşrafından Mecidiyézade, merhum Tahir Paşa'nın küçük kerimesi olub genç yaşında üfûl eden Meram Cuma sabahı şehide Havva Hanım'ın kabri fi 17 Haziran 1337 (M.1921)

Ah üfûl ettin bugün 'Havva'm; seniñün matemin – Dem'alar döksün gözüm, sil abruş aksın hemîn – Cevdet'e 'uç tarh' idüb, tarih-i cevherdarı bul "Dâhil-i firdevs a'lâdır ve hem huld-i berîn" Sene: 1339 (M.1923) –1342/3" yazılıdır.

(8) *İfham*, 14 Kanunsani 1336 (Ocak 1920), sy.1654; *Yeni Gün*, 17 Ocak 1920.

(9) Güven, *aynı makale*57

Şerafettin Camii

mandanı olan Fahrettin Altay'a da verilen protesto beyannamesini Fahrettin Altay anılarında şöyle anlatmaktadır:

“Bu sıralarda Meclis-i Mebusan'ın İstanbul'da toplanmasına karar verilmiş, milli heyecan oldukça artmıştı. Konya'nın aydın kadınları da Şerafeddin Camii'nde toplanarak şehitlerin ruhuna Mevlid okutup, memleketin kurtarılması için İtilaf Hükümetlerine hitaben hazırlamış oldukları bir beyannameyi yayınladılar. Konya'nın eski muteber ailelerinden Tahir Paşa'nın kızı **Şerife**, Kara Hafız Mustafa Efendi'nin eşi **Aliye**, Binbaşı Rüştü Bey'in eşi **Zehra** Hanımlardan mürekkep bir heyet de Kolordu Dairesi'ne gelerek beyannamenin bir suretini verdiler. O zamanlar kadınlarımız kapalı, si-

yası ve idarî işlere karışmaz olduklarından bu hal ilerisi için ümit verici bir yenilikti.”⁽¹⁰⁾

Şerafeddin Camii'ndeki toplantıda hazırlanan ve bir sureti de Fahrettin (Altay) Paşa'ya verilen beyanname şöyledir:

“Konya Merkezi On İkinci Kolordu-yu Hümâyûn Komutanlığına.

Bugün Şerafeddin Camii Şerifi'nde toplanan beş bini mütecaviz Konya hanımları itihaz ettikleri mukarrerat-i atiyenin vesatet-i aliyeleriyle sulh konferansına iblağını istirhamla kesb-i şeref eylerler. Mütarekename'nin imzasından bugüne kadar tahtı işgale alınan akşam-ı vatanda ve bilhassa Adana ve İzmir'de milletimizin maruz kaldığı tecavüzat ve fecayiden müteessiren ve oralarda

(10) Fahrettin Altay, *10 Yıl Savaş ve Sonrası 1912-1922*, İstanbul, 1970 s. 212.

şehit olan kahramanlarımızın ervahına Fatihalar ithaf ederken tekrar göz yaşları dökerek bu iki sevgili vilayetimizde Türk ve Müslümanların duçar oldukları sefalet ve vahşetlere medenî Avrupa'nın daha ziyade sükut etmemesi ve asırlardan beri hür ve müstakil yaşamış bir millet olmak haysiyetiyle Avrupa'nın adaletinden berveçhi ati hususati istirham eyleriz. Birçok küçük milletlere kadim hakları verilirken altı buçuk asırdan fazla bir zaman ve hür ve müstakil yaşamış büyük bir milletin izzet-i nefisini, haysiyetini rencide edecek herhangi bir karardan tavakki edilmesini rica ile aramızdaki gayr-ı Müslimlerin hukukunu kendi hukukumuz kadar muhterem ve muhteber addelediğimizden ekalliyetlerin hukuku bahanesiyle hâkimiyet ve haysiyeti milliyemizi ihlal edecek ahkâmı kabul edemeyeceğimizi ve Türk ve Müslümanla meskûn harpten evvelki hudut dâhilinde, makkarr-ı hilâfet ve payitaht İstanbul olmak üzere bir (müstakil ve hür bir Türkiye)nin bekasını ve Wilson prensiplerinin harfiyen tatbikini temin etmeyen herhangi bir sulhun asırların kabul edemediği bir millete kabul ettirilmesi imkânı olmadığına itimat buyrulması esasen cihanın hürriyet ve selameti için uğraşanların mazlum ve asil bir milleti siyanet ve vikaye etmek suretiyle hak ve adaletin galebesine vasıta olacaklarından emin olmak isteğimizi arz eyleriz. 8 Kânunisani 1336. “

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti beş bin hanım

namına Heyet-i Muntehibe Reisesi Çelebi Efendi Haremi (eşi) Kevser,

Reise-i Sâniyesi Tahir Paşa Kerîmesi (Kızı) Şerife (Emin),

Aza Dîvân-ı Harb reisi Binbaşî Rüşdü Bey'in haremi Zehra,

Aza Said Çelebi haremi Zahide,

Aza Bahaddin Çelebi haremi Suzide,

Aza Tahir Paşa kerimesi Havva,

Aza Tahir Paşa kerimesi Nahiye,

Aza Karahafızzâde Mustafa Efendi haremi Aliye,

Aza... haremi Sıdika,

Aza Kazım Bey haremi Nazmiye,⁽¹¹⁾

(11) Nazmiye Hanım, Selçuk Es'in annesidir. Selçuk Es (Yeni Konya 24 Ocak 1970) bu olayı şöyle anlatır: “16 Ocak 1970 tarihli Yeni İstanbul gazetesinin üç sahifesinde yayınlanan ‘İstiklâl Harbi Gazetesi’ kısmında 1919 senesi Ocak ayında Konyamızda yapılan ve yalnız bayanların katıldığı bir toplantıdan söz ediliyor. Beş bine yakın Konyalı bayanların bugün yok olan Alâeddin tepesindeki Belediye sineması salonunda yaptığı protesto toplantısını bugünkü gibi hatırlıyorum. Kısım soğuk ve kapalı bir gündü. Öğleden sonra Kürkcü mahallesindeki evimize okuldan gelmiş yemek sonu odada oynarken annemin çarşafını giyerek dışarı gitmek üzere hazırlandığını gördüm. Nereye gideceğini sordum. Hanımlar birliğinin Alaeddin Tepesi tiyatrosunda toplantısı olduğunu Kendisinin de birlik yönetim kurulu üyesi bulunması dolayısıyla oraya gideceğini ve bir konuşma yapacağını söyledi. Ben de gitmek istediğimi bildirdim. Kırmadı, birlikte evden çıktık. Tiyatro binasına geldiğimiz zaman dışarının mahşeri kalabalığı karşısında sola bir geçit bularak bina içerisine girdik, bana sahnenin sağ baştaki locasını göstererek oraya çık otur dedi, kendisi de sahneye hazırlanmış ve etrafını Hanımlar Birliği yönetim kurulu üyelerinin oturduğu masanın yanına gitti, ayrılan sandalyesine oturdu. Bütün çarşafı bayanların peçeleri kalkık, şelmeli bayanların yüzleri açıktı. Gösterilen locaya girdim yaşları 14-16 arasında beyaz elbiseler giyinmiş, başları siyah tülle örtülü omuz ve bellerinde kırmızı kurdele kemerle çevrilmiş üç kız oturuyordu, yanlarına girince bana biraz ötelindeki sandalyeyi göstererek oturmamı söylediler, oturdum. Salonda konuşmadan uğultu haline gelen sestən insan yanındaki konuşulanı anlamıyordu. Bu sırada masanın orta kısmında oturan kısmen yaşlıca bir bayan elini masaya vurarak ayağa kalktı, gürültünün kesilmesini istedi, bu bayanın Çelebi, efendinin ailesi olduğunu sonradan öğrendim. Ben de ne söylediğini pek anlamadım herhalde toplantıyı açıyordu. Beş dakika

Şerafettin Camii

Aza sabık Mebus Mehmet

kadar süren bu konuşmadan sonra annem rahmetli elinde uzun beyaz bir kâğıt olarak sahnenin uç ve orta kısmına gelerek yüksek sesle "**Hanımlar çok rica ederim konuşmayı keselim okuyacak ve konuşacaklarımızdan hiçbir şey anlaşılmıyor**" dedi. Uğultu yavaş yavaş kesildi ve annem elindeki yazıyı okumaya başladı, on beş dakika kadar süren bu yazı Avrupa devletlerinin isteklerine karşı Konya Hanımlar derneğinin protesto cevabı idi. Yazının sonunda sıra ile bazı bayanlar söz aldı, ateşli konuşmalar yapıyorlardı. Bu arada salonda hıçkırıklar duyuluyor, gözlere mendiller gidip geliyordu. Kim olduğunu iyice hatırlayamayacağım, orta yaşlı bir bay şiiirlerle karışık konuşma yapınca salonda hemen hemen gözyaşı dökmeyen kalmadı. Orta yaşlı bayan konuşmasından sonra locada yanımızda oturan üç kız sahneye çıktılar. Namık Kemal'in, Mehmet Emin Yurdakul'un, Tevfik Fikret ve Ziya Gökalp'ten çeşitli Kahramanlık şiiirleri okudular ve birlikte marş söylediler. Memleketin düşmandan kurtulması için tiyatro salonunun iç ve dışında toplanmış olan bayanlar sahneye gelen ihtiyar bir kadın hocanın duası sonucu âmin sesleri arasında protesto mitingine son verdiler. Hava da sanki bu toplanan cemaate uymuşçasına hafiften hafife yağarak gözyaşlarımıza iştirak ediyordu. Eve dönüşümde Rum mahallesinden geçtim. "Bugünkü Alemşah Mahallesi" Rumların sevincine, diyecek yoktu, Biraz da çocukluk saikası olacak bana öyle geliyor, annemle geçerken sokaktan karşımıza gelip geçen Rum kadınları 'sanki toplandınız da ne yaptınız veya ne yapabileceksiniz' der gibisine hafif gülümseme ile bakıp geçerlerken ruhumun derinliklerinden kopup gelen nefret ve kin hissi ile etrafa bakmayı canım istemiyordu. Şükürler olsun Ulu Tanrı'ya bu acı günleri şanlı ordunun ve onun kahraman kumandanlarının gayretiyle zafere ulaşarak çok hem de pek çok gerilerde bıraktım. Bu uğurda ölenlerin ruhlarına gani gani rahmet, sağ kalanlara da sıhhatler dileğiyle yazıma son veririm."

Emin Bey haremi Lütfiye,

Aza sabık ... Haremi Safiye,

Aza eczacı Hüsameddin Bey haremi Şeibe,

Aza tüccardan Yusuf Efendi haremi Emine,

Aza tüccardan Mehmed Ali Bey haremi Hatice,

Aza Faik Bey haremi Vicdan,

Aza Erkân-ı harblikten mütekait Şevki Bey haremi Firdevs,

Aza Tüccardan Ali Bey haremi Fehime ve

Aza Dârümuallimât Heyeti-i Temsiliyye namına Fransızca ve piyano muallimesi Emine Ferhunde"⁽¹²⁾

Sonuç olarak İzmir'in işgaline karşı Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Konya

(12) Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Sayı: 48, (Ankara, 1964), Vesika: 1115. (bak. Ek II)

Şubesinin öncülüğünde Konyalı hanımların 8 Ocak 1920'de Şerafeddin Camii önünde tertip ettiği bu miting işgallere karşı tepki göstermek konusunda Türk milletinin milli iradesini ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir. Milli irade ise İstiklal Savaşı'nın kaynağını oluşturmaktadır. Mustafa Kemal Paşa, Türk milletinin bu eğilimini fark etmiş ve Milli mücadeleyi bu mefkûre çerçevesinde gerçekleştirmiştir.

KAYNAKÇA

AKDAĞ, Ömer. "İstiklal Savaşı'nın İlk Safhasında Mitingler", Türkler Ansiklopedisi, (Editör: Kemal Çiçek), c.XV, Ankara, 2002, s.745-756.

AKDAĞ, Ömer. Milli Mücadele Tarihi, Konya, 2019.

ALTAY, Fahrettin. 10 Yıl Savaş ve Sonrası 1912-1922, İstanbul, 1970.

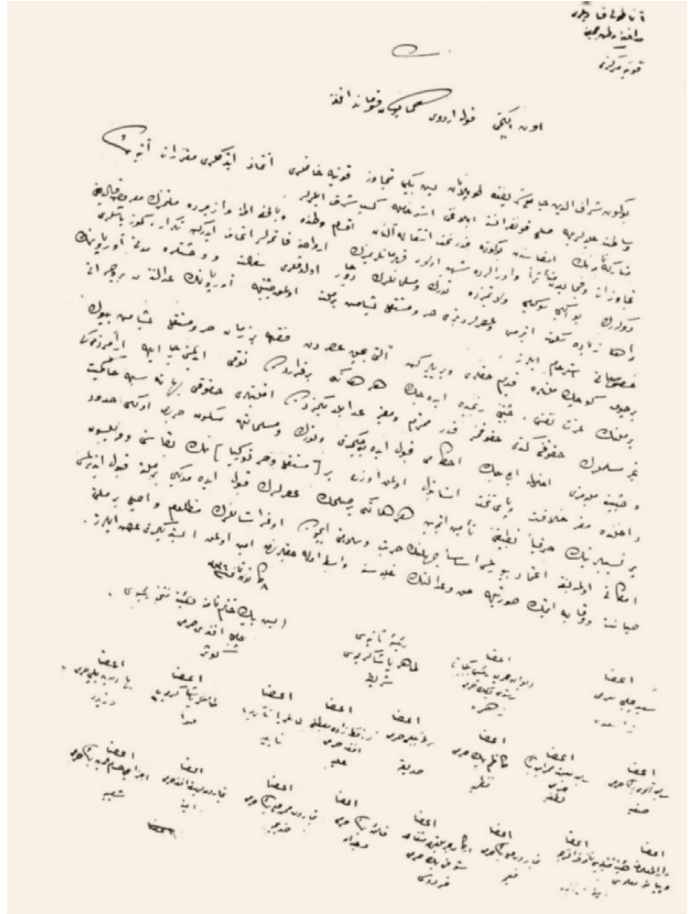
ATALAY, Ahmet. Milli Mücadelede Konya Kuvâ-yı Milliyecileri (İlk Meclise Girenler), Konya, 1997.

BAYKAL, Bekir Sıtkı. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti, Ankara, 1986.

GÜVEN, Cemal. "Milli Mücadele Döneminde Konya Mitingleri", İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi-Konya Kitabı V, Özel Sayı, Konya, 2002, s.251-269.

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, sy. 48, (Ankara, 1964), Vesika: 1115.

İfham, 14 Kânunusani 1336/ Ocak 1920, sy. 165.

Konyalı Hanımların Hazırladığı Beyanname (Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, sy.48, Vesika:1115)

Beyanname

Tahir Paşa kızı Havva Hanım'ın mezarı

1922 YILINDA KARAMAN KAZASI İBRALA NAHIYESİ VE KÖYLERİ İLE NÜFUSLARI

1922 yılında Karaman'ın dört nahiyesinden biri İbrala nahiyesidir. Sapançalı Hasan Hüsnü, İbrala nahiyesi hakkında genel bilgilerden sonra nahiyeye bağlı köyler, hane sayıları ve nüfusları ile kazaya uzaklıkları hakkında tablo üzerinden bilgi vermiştir.⁽¹⁾

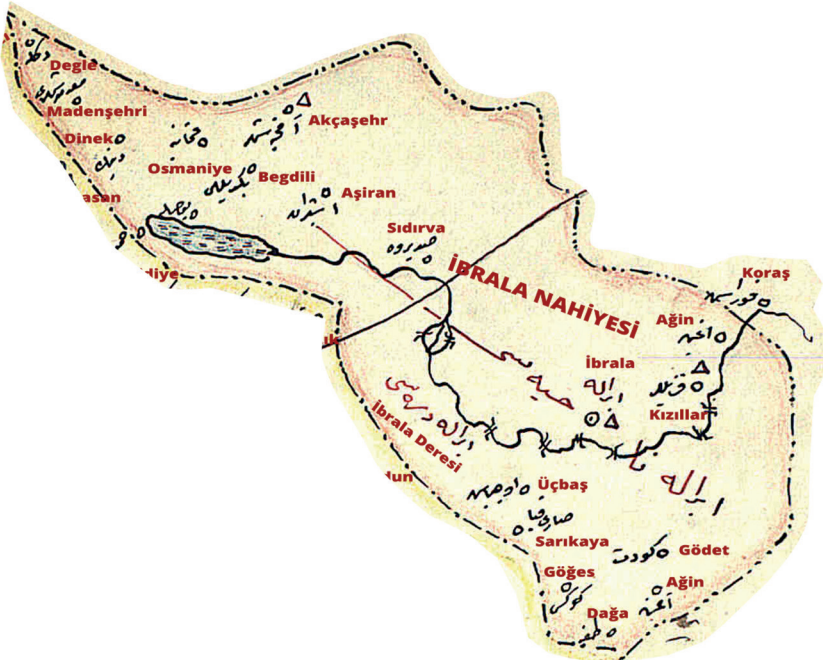
Burada bu bilgiler aynı başlıklar altında irdelenecek ve değerlendirilecektir.

İbrala nahiyesi

İbrala nahiyesi özgün metin

(1) Sapançalı Hasan Hüsnü, *Karaman Ahvâl-i İctimâ'iyye, Coğrafiyye ve Târîhiyyesi*, Süleymaniye Kütüphanesi, İhsan Mahvi Koleksiyonu, No: 76. s. 17-19

Nâhiyenin merkezi kazâyâ altı sâ'at mesâfede İbrala karyesidir bu nâhiye dâhilinde dahi kurûn-ı vustadan kalma şâyân-ı hayret harâbeler, inler, mâgâralar mevcûddur bi'l-hassa merkez nâhiye ile (Kızıllar) karyesi civârında bir dag eteğinde üç dört yüz metru irtifâ'ında husûsî oyulma mağaralar vardır. Bu mağara ve inler kat kat olub en altında ufak bir sofa ve bir kaç göz ota vardır bir delikli merdiven başından ikinci kata girilince aynı suretle birkaç hücre görünür bu minvâl üzere üçüncü ve dördüncü katlara birer delikten merdivenleriyle girilince müteaddid ota ve salonlar görülür iş

Karaman kazası siyasi haritası, Sapançalı Hasan Hüsnü, Karaman 1922 s 64

bu garîb sarâyılı mağaralar Kızıllar köyi ile İbrala nâhiyesi arasında vâki' (Manazan) mevki'indedir.

Kızıllarda bundan başka on metru irtifâ'ında yüzlerce mağara mevcûd olup ahâlîsi rutûbetden muhâfaza için bu yerlere zahire, bag, peynir kor bir çok kimseler mağara kapularına ba'zı delikerine birer kapu inşâ idüb husûsî ota gibi muhâfaza iderler

Gödet köyünde salonlu ve otalı mağaralar vardır Gödet nâm köydeki inlerde hayvân ağılları ittihâz olunmak sûretiyle istifâde olunuyor. (Ma'den Şehri) nâm köy de atik kilise ve şehir harâbeleri mevcûddur

İbrala nahiyesine araba işler. Nâhiye merkezinde üç sınıflı bir ibtidâî mekteb ve bir de câmi'-i şerîf vardır. Kızıllar karyesinin güzel halıları dokunur ki kazânın halı dokuyan köyi budur. Halıları ekseriyâ dâhil-i kasabada sof idilerek ender olarak hâricî sevk idiliyor

İbrala toprağının kısm-ı a'zamı ovalık ve bir kısm da bataklık civârı olduğundan havâsı fena olduğu gibi sıtması hiç eksik olmaz

Lisân ve telebbüsü i'tibâriyle Karaman ahâlîsine tamamen benzerler⁽²⁾

İbrala vahiyesi dilici çeviri

Nahiye merkezi, Karaman'a altı saat uzaklıktaki İbrala (Yeşildere) köyüdür. Nahiye içinde bile orta çağdan kalma dikkate değer harabeler, inler, mağaralar bulunur. Özellikle nahiye ile Kızıllar (Taşkale) köyü arasında bir dağ eteğinde üç dört yüz metre yüksekliğinde özel oyulmuş mağara-

lar vardır. Bu mağara ve inler kat kat olup en altında ufak bir sofa ve birkaç göz oda vardır. Delikli merdiven başından ikinci kata çıkılınca aynı biçimde birkaç oda daha görülür. Bu yolla üçüncü ve dördüncü katlara birer delikten merdivenleriyle girilince birçok oda ve salonlar görülür. İşte bu garip saray gibi görümlü mağaralar, Kızıllar (Taşkale) köyü İbrala (Yeşildere) nahiyesi arasındaki Manazan mevkiindedir.

Kızıllarda (Taşkale) başkaca on metre yüksekliğinde yüzlerce mağara olup halkı nemden korumak için bu yerlere zahire, üzüm, peynir, koyar. Köylülerden birçok bu mağara ağızlarına ve bazı kaya deliklerine birer kapı yapıp özel oda gibi kullanırlar.

Gödet köyünde saonlu ve odalı mağaralar vardır. Gödet köyündeki inler, (giriş yerleri taşla örülerek) hayvan ağıllarına dönüştürülerek kullanılmaktadır. Madenşehir köyünde eski eser kilise ve şehir harabeleri vardır.

İbrala (Yeşildere) nahiyesine araba (at arabası) işler. Nahiye merkezinde üç sınıflı bir ilkokul ve bir de cami bulunur. Kızıllar (Taşkale) köyünün güzel halıları dokunur ki, Karaman'ın halı dokuyan köyü burasıdır. Halıları çoğunlukla burada sof edilmekte (dokunmakta) ender dışarı sevk edilmektedir.

İbrala (Yeşildere) toprağının büyük çoğunluğu ova, bir kısmı da bataklıktır. Bataklık yüzünden hem havası kötüdür hem de sıtma hastalığı eksik olmaz.

Konuşma biçimleri ve giyimleri Karaman halkına benzer.

(2) Sapançalı Hasan Hüsnü, a.g.e.. s. 17-18

İbrala nahiyesi köyleri

Sıra	Köyün ismi	Hane sayısı	Nüfus toplamı	Merkez kazâya uzaklığı saat	Hane Kişi
1	Akça şehir	132	912	8	6,91
2	Aşiran	35	166	5	4,74
3	Beg Dili	35	196	4	5,60
4	Çoglu	80	226	5	2,83
5	Daga	48	296	5	6,17
6	Deyle	16	68	8	4,25
7	Dinek	45	121	4	2,69
8	Feyzureşâd	30	150	4, ½	5,00
9	Gödet	76	380	6	5,00
10	Gövez	41	220	4	5,37
11	İbrala	256	1097	6	4,29
12	Kaya Öni	4	15	4	3,75
13	Kızıllar	203	1256	8	6,19
14	Kızıllar Agni	48	248	9	5,17
15	Ma'den Şehri	25	97	7	3,88
16	Osmâniye	50	130	4, ½	2,60
17	Üç Baş	3	22	5	7,33
17	Toplam	1127	5600	5,52	4,97

Tablo 1 İbrala nahiyesinde adı değişen ve bugün olmayan köyler

İbrala (Yeşildere) Nahiyesine Bağlı Köyler ve Nüfus Bilgilerinin İrdelemesi

İbrala nahiyesine bağlı köyler tabloya göre genel durumu, hane sayıları, nüfus, haneye düşen kişi sayısı, adı değişen köyler, günümüzde bağlı olduğu il ve ilçelere göre incelenecektir.

İbrala (Yeşildere) nahiyesine bağlı köyler ve nüfuslarına genel bakış

Nahiye'nin merkezi İbrala (Yeşildere) köyüdür.

Nahiye'ye bağlı toplam köy sayısı 17'dir.

Nahiye'ye bağlı köylerdeki toplam hane sayısı 1127'dir.

Nahiye'ye bağlı köylerin toplam nüfusu 5600'dür.

Hane başına düşen kişi sayısı 5,87'dir.

Köylerin Karaman'a uzaklığı ortalama 5.52 saattir.

İbrala nahiyesinde adı değişen ve bugün olmayan köyler

S	Köyün eski adı	Köyün yeni adı
1	Aşiran	Ekinözü
2	Daga	Akpınar
3	Deyle	Üçkuyu
4	Feyzureşâd	Sarıkaya
5	Gödet	Güldere
6	Gövez	Paşabağı
7	İbrala	Yeşildere
8	Kızıllar	Taşkale
9	Kızıllar Agni	Taşkale Agni

Tablo 2 İbrala nahiyesinde adı değişen ve bugün olmayan köyler

En fazla nüfusa sahip İbrala nahiyesi köyleri

Sıra	Köyün ismi	Hane sayısı	Nüfus toplamı	Merkez kazâya uzaklığı saat	Hane Kişi
1	Kızıllar	203	1256	8	6,19
2	İbrala	256	1097	6	4,29
3	Akça şehir	132	912	8	6,91
4	Gödet	76	380	6	5,00

Tablo 3 En fazla nüfusa sahip İbrala nahiyesi köyleri

کوی نام	خانہ کی تعداد	نفس کی تعداد	نفس فی خانہ
کوکو	۶	۱۹	۳
آغاچھو	۱۲	۶۹	۵
کریاچھو	۱۰	۶۹	۶
اوروچھو	۱۴	۵۲	۳
پہا کون	۲۴	۱۲۰	۵
بابہ لٹاما	۲۷	۹۹	۳
انڈر آغیہ	۴۴	۱۴۶	۳
پوتھانہ	۲۹	۱۶۰	۵
پوتھانہ	۴۰	۷۴	۱

ایبرالا ناھیسو

ناھیاہ رازن قضایہ آلتی ساعے فاضلہ (ایبرالا) قریبہ - بو ناھیاہ راقندہ
 دھ قلوبہ وسطہ نہ تالم کتابہ جت ظاہر ابدہ مانجا اراو جودہ -
 باخامہ کرا ناھیاہ ایر قریبہ قریبہ جوڑنہ بر داغی آتھنہ ارا دیتنہ متروا تھانہ
 ظہور ایریلہ مانجا اراو - بو مانجا - وینا قات قات اراو الا آلہ و
 اوفانہ بر صوغا ورتا کوڑ اراو واند - بو دیکھ مر دبوہ ہانہ ہا کھن قاتہ کر لیم
 جن صوغا بر تاغی حجور کوڑو - بو ہا آلہ - اوضی و دیکھ قلمہ بر دیکھ
 بو بو نہر بر کر لیم مقدر اراو وروند کوڑو - پتہ کتب سلیہ منارل قریبہ کوڑا

Karaman kazası İbrala nahiyesi, Sapancalı Hasan Hüsnü, Karaman 1922 s 17

İbrala nahiyesinde nüfusu 500 ve üzeri olan köy sayısı 3'tür.

En çok haneye sahip İbrala nahiyesi köyleri

Sıra	Köyün ismi	Hane sayısı	Nüfus toplamı	Merkez kazâya uzaklığı saat	Hane Kişi
1	İbrala	256	1097	6	4,29
2	Kızıllar	203	1256	8	6,19
3	Akça şehir	132	912	8	6,91
4	Çoglu	80	226	5	2,83

Tablo 4 En çok haneye sahip İbrala nahiyesi köyleri

İbrala nahiyesinde hane sayısı

100 ve üzerinde olan köy sayısı 3'tür.

En az nüfusa sahip İbrala nahiyesi köyleri

Sıra	Köyün ismi	Hane sayısı	Nüfus toplamı	Merkez kazâya uzaklığı saat	Hane Kişi
1	Kaya Öni	4	15	4	3,75
2	Üç Baş	3	22	5	7,33
3	Deyle	16	68	8	4,25
4	Mâden Şehri	25	97	7	3,88

Tablo 5 En az nüfusa sahip İbrala nahiyesi köyleri

ایبرالا قلاهیسی آکائنه واقع [صنایع] موقوفه ود۔
 قلاهیسه بونه به باقیه اوده قرو ارتقاغنه بوزلو ماخا موجود اولوب اهالیسی
 رطوبته به محافظه ایچونه بوزله زقیوه باغ، نیر سو، برهون کیکر ماخا، تاوولون
 بغنه ده لیکرینه بر۔ تاوولون ایچه قلاهی اولم آقن محافظه ایبرالا
 کوده ت کونیه ده صالتم دارولون ماخا لر واد۔ کوده ز نام کوبه تا ایبرالا
 هونه آقلره اتخا ز ایلر قویلم استفاده اولونوب۔ (معدنه نهرس) نام کوس ده
 قلاهی لیکرینه و ستر قلاهی موجود د۔
 ایبرالا تاچین آبا اندر۔ تاچولونه و اوج صفای برانجه کتیه و بده چیلرین
 وار۔ قلاهی کوزله خالره دوقورم قلاهی قلاهی ده خولمه کویله بود۔
 قلاهی آرتیا دافرقه ده خون ایبرالا انه اولرجه قلاهی ده حوضه ایچونه۔
 دایره لیکرینه قلاهی اولرجه و قلاهی ده به قلاهی حوضه اولرجه قلاهی قلاهی
 صومعه ایبرالا اولرجه
 نامه قلاهی ایبرالا قلاهی ده حوضه تماماً کوزله

ایبرالا کویله

کویله	قلاهی	قلاهی	قلاهی	مد خله
ایبرالا	۵۵۶	۱۵۹۷	۶	
جوقل	۸۰	۶۶۳	۵	
آرتی حوضه	۱۴۵	۹۱۴	۱	

Karaman kazası İbrala nahiyesi, Sapancalı Hasan Hüsnü, Karaman 1922 s 18

ردیف	کوی نام	نفس	کتاب	مجموع
1	کودت	28	72	
2	کاخ	92	48	
3	کودت	22	44	
4	اوجیه	22	2	
5	کتاب	12	0	
6	آبیه	122	20	
7	قاپار	10	8	
8	بلادین	192	20	
9	دینک	161	60	
10	مستار	97	60	
11	کینیل	1602	602	
12	کینیل آغنی	648	48	
13	دهله	28	12	
14	نصیر	10	2	

Karaman kazası İbrala nahiyesi, Sapancalı Hasan Hüsnü, Karaman 1922 s 19

İbrala nahiyesinde nüfusu
100'ün altında olan köy sayısı
3'tür.

İbrala nahiyesinde hane sayısı
20'nin altında olan köy sayısı
3'tür.

En az haneye sahip İbrala nahiyesi köyleri

Sıra	Köyün ismi	Hane sayısı	Nüfus toplamı	Merkez kazâya uzaklığı saat	Hane Kişi
1	Üç Baş	3	22	5	7,33
2	Kaya Öni	4	15	4	3,75
3	Deyle	16	68	8	4,25

Tablo 6 En az haneye sahip İbrala nahiyesi köyleri

İbala nahiyesinde hane başına düşen kişi sayısı

Sıra	Köyün ismi	Hane sayısı	Nüfus toplamı	Merkez kazâya uzaklığı saat	Hane Kişi
1	Üç Baş	3	22	5	7,33
2	Akça şehir	132	912	8	6,91
3	Kızıllar	203	1256	8	6,19
4	Daga	48	296	5	6,17
5	Beg Dili	35	196	4	5,60
6	Gövez	41	220	4	5,37
7	Kızıllar Agni	48	248	9	5,17
8	Feyzureşâd	30	150	4, ½	5,00
9	Gödet	76	380	6	5,00
10	Aşiran	35	166	5	4,74
11	İbrala	256	1097	6	4,29
12	Deyle	16	68	8	4,25
13	Ma'den Şehri	25	97	7	3,88
14	Kaya Öni	4	15	4	3,75
15	Çoglu	80	226	5	2,83
16	Dinek	45	121	4	2,69
17	Osmâniye	50	130	4, ½	2,60

Tablo 7 İbala nahiyesinde hane başına düşen kişi sayısı

İbala nahiyesinde hane başında düşen kişi sayısı 5 ve üzerinde olan köy sayısı 9'dur.

Kaza merkezine uzaklığına göre İbrala nahiyesi köyleri

Sıra	Köyün ismi	Hane sayısı	Nüfus toplamı	Merkez kazâya uzaklığı saat	Hane Kişi
1	Kızıllar Agni	48	248	9	5,17

2	Akça şehir	132	912	8	6,91
3	Kızıllar	203	1256	8	6,19
4	Deyle	16	68	8	4,25
5	Ma'den Şehri	25	97	7	3,88
6	İbrala	256	1097	6	4,29
7	Gödet	76	380	6	5,00
8	Çoglu	80	226	5	2,83
9	Daga	48	296	5	6,17
10	Üç Baş	3	22	5	7,33
11	Aşiran	35	166	5	4,74
12	Osmâniye	50	130	4 ½	2,60
13	Feyzureşâd	30	150	4 ½	5,00
14	Gövez	41	220	4	5,37
15	Kaya Öni	4	15	4	3,75
16	Beg Dili	35	196	4	5,60
17	Dinek	45	121	4	2,69

Tablo 8 Kaza merkezine uzaklığına göre İbrala nahiyesi köyleri

İbrala nahiyesine Karaman'a en yakın köyler 4 saatlik, en uzak köyler 9 saatlik mesafedir.

Sonuç ve tartışma

Sapancalı'nın verdiği bilgilere göre 1922 yılında Karaman İbrala nahiyesinin toplam 17 köyünde 1127 hane, bu hanelerde 5.600 kişi yaşamaktadır. Hane başına düşen kişi sayısı 4,97 ile 5 ortalamasına yakındır.

1960'lardaki yer adlarını Türkçeleştirme politikası İbrala nahiyesindeki birçok köyün binlerce yıllık adını bir anda silip atmıştır.

Bunun yanında hane başına kişi sayısının 5 ve daha fazla düştüğü köy sayısı 9'dur.

Hane başına kişi sayısının yüksek olduğu köylere bakıldığında bu köylerin ya tarıma ya hayvancılığa ya da her ikisine de elverişli olduğu görülür.